

Elvira Vinaixa, una ensenyant nonagenària

Text > JOAN SALA

Quan surti publicada aquesta entrevista, Elvira Vinaixa i Pujol tindrà noranta-tres anys, i li desitgem que continuï amb la lucidesa de què gaudeix. Va cursar dues llicenciatures: ciències químiques i farmàcia. Quan ella va estudiar hi havia molt poques noies que arribaven a la universitat, però encara eren més comptades en les carreres de ciències. Hem volgut parlar amb ella (cosa que ha estat un plaer, ja que té una memòria i una bonhomia extraordinàries), atès que segurament deu ser de les poques llicenciades de les seves promocions que encara són entre nosaltres i amb aquest bon estat mental.

>> *Elvira Vinaixa, en una imatge recent.* (Foto: PEP SAU)

Sempre he tingut la professora Elvira Vinaixa per una bona docent, que no escatimava hores per ajudar els alumnes.

L'ensenyament ha estat la meva vocació i m'hi he dedicat tant com he pogut i sabut. Vaig començar a fer classes a Olot l'any 1954, i també a Olot em vaig jubilar l'any 1992. Durant aquests trenta-vuit anys vaig treballar en dos altres instituts. Sempre he intentat ser una bona professional a l'hora d'impartir les matèries que m'encomaven, però també ajudant els alumnes en un sentit ampli.

Fem una mica de repàs de la vostra vida. Quins van ser els vostres antecedents?

Vaig néixer a Olot el 12 de març de l'any 1929. El meu pare, Florenci Vinaixa i Mani, era fill d'Ogassa, com la meva mare, Maria de Caralt Pujol i

Perarnau. Però els meus avis paterns eren d'una població llunyana, concretament de Móra d'Ebre. El motiu pel qual uns riberencs es van instal·lar en un indret relativament remot per a uns tarragonins va ser pel fet que Ogassa tenia unes mines de carbó que requerien molta mà d'obra i, per tant, moltes famílies hi establien la seva residència. Això implicava un seguit de serveis, com una fonda i una cooperativa, on van treballar els avis. Els altres avis, els materns, eren de més a prop, de Villalonga de Ter i de Berga.

Heu comentat l'admiració pel vostre pare, una persona amb un gran interès pel coneixement, i que segurament va ser molt important per al vostre futur professional.

Certament, li tinc una gran estima i agraïment. A partir dels estudis elementals, va ser un autodidacte en dife-

rents branques del coneixement, però especialment en les ciències. Coneixia i m'explicava, amb una admirable didàctica personal, els grans descobriments de la humanitat de tots els temps, la vida abnegada i sovint solitària dels inventors. Em parlava de les grans universitats europees, i m'explicava que donaven beques per tal que persones sense recursos hi poguessin estudiar, un tema que m'interessava en gran manera, ja que m'hi sentia reflectida. Li agradava que anéssim a observar el cicle biològic de les plantes, fet que era assequible en un entorn on la natura era molt a prop de casa. A Ogassa no hi havia mestre, i els diumenges el pare anava a peu fins a Sant Joan, on un d'extraordinari, el senyor Andreu, li feia classes. Sempre li va tenir una gran veneració. Vull fer èmfasi en el fet que va esdevenir electricista perquè es va preparar a distància, l'úni-

>> Un grup dels estudiants que van fer el viatge a Alemanya l'any 1952, amb els catedràtics de la Facultat de Ciències Químiques. Vinaixa és al centre, en primer terme, amb un vestit fosc. (Foto: ARXIU ELVIRA VINAIXA)

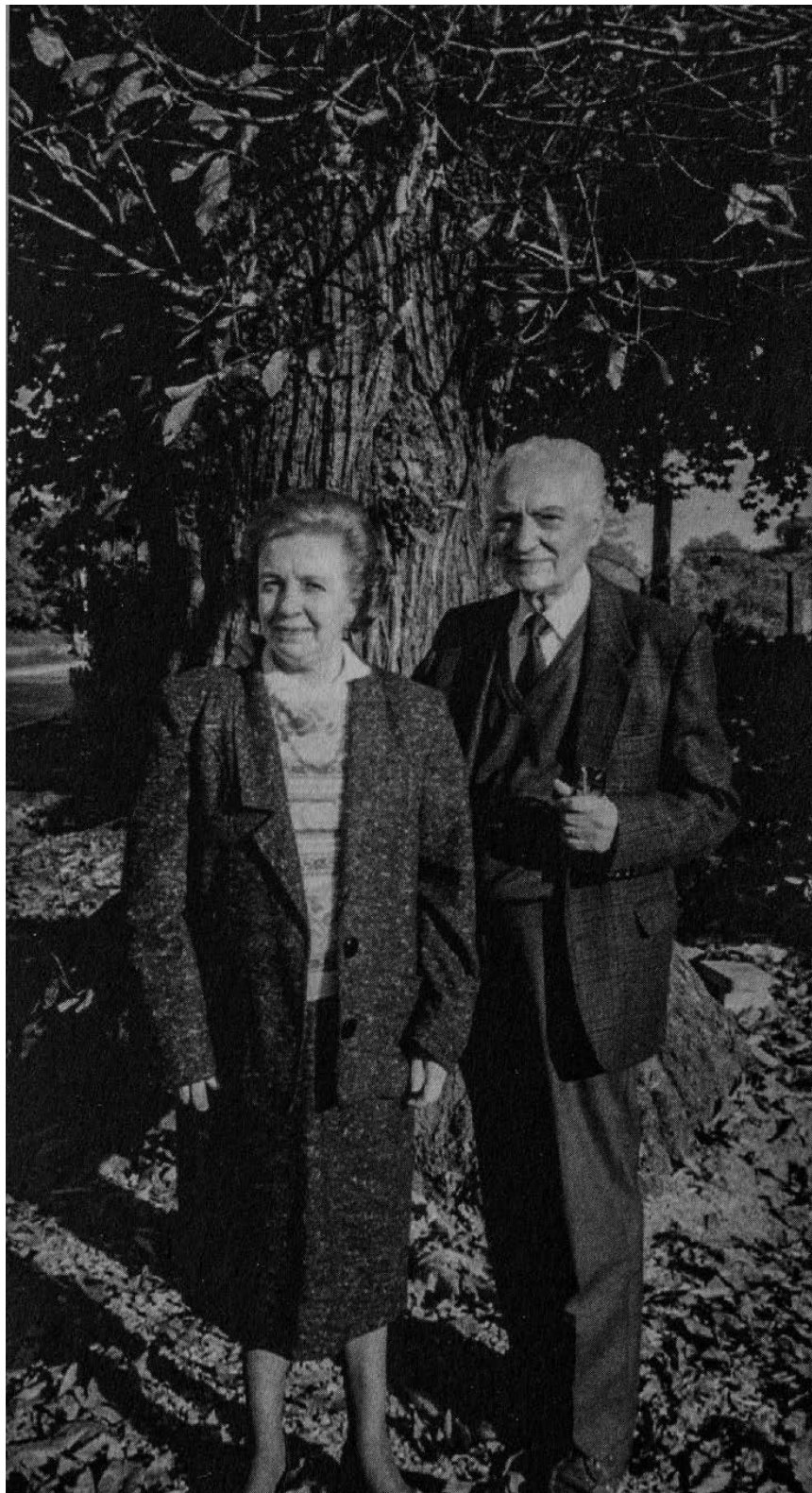
ca forma en què ho podia fer, i va ser ben reconegut a les empreses tèxtils de la zona, ja que era una especialitat molt sol·licitada i amb poca oferta.

A quines empreses va treballar el vostre pare?

Va treballar a fàbriques tèxtils de Sant Joan de les Abadesses des de petit, a Ca l'Espona i Cal Gat. Però un fet fortuït i lamentable ho va canviar tot. Va patir un accident greu: una cama li va quedar enganxada en una agulla del tren de l'estació d'Ogassa, i de resultes d'aquest contratemps va quedar coix de per vida, fet que li comportava limitacions. Llavors entre tota la família van mirar de trobar-li una altra ocupació, i així es va fer càrrec del cafè de Can Faluga de Sant Joan, malgrat no tenir experiència en aquest ram. L'any 1925 es van traslladar a viure a Olot, ja que li van oferir portar el Cafè Sport, del Firal, un establiment molt cèntric i amb molta més clientela, molt concorregut, on acudien regularment colles i parlaven i discutien dels temes més diversos, una pràctica habitual en molts establiments d'aquest tipus en èpoques pretèrites. Van considerar, i de fet així va ser, que professionalment aquest altre canvi li oferia més possibilitats de futur. Quan van arribar a Olot els meus pares, la meua germana —que és vint-i-un anys més gran que jo— i uns oncles van anar a viure molt a prop del lloc de treball del pare, concretament al tercer pis de la casa modernista Gaietà Vila, aquell edifici del davant de la parròquia de Sant Esteve, entre la plaça de l'Església i el Firal. Aquí vaig néixer.

La Guerra Civil us va sorprendre mentre estudiàveu. Com ho va viure?

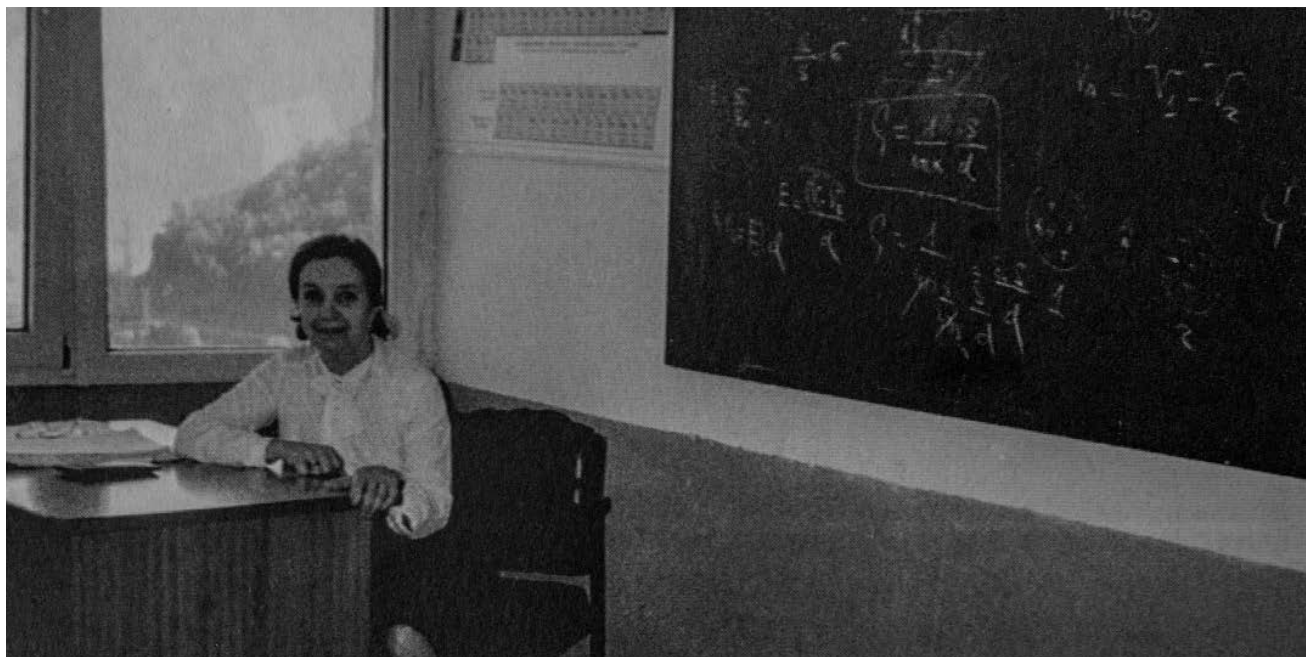
Anava a l'escola del Cor de Maria, al col·legi que tenen al darrere de Sant Esteve, però a partir del 1936 les monges van marxar i es van acabar totes les classes. Llavors, per passar les hores, jugàvem al Firal amb els nens i nenes d'aquelles cases, però el record que tinc dels primers temps de la guerra són de pànic. Vaig veure, espantada, com cremaven l'interior de Sant Esteve i en desapareixien imatges barroques, retaules de diverses èpoques, els bancs..., com abocaven al buit els sants de pedra de la façana i els esmicolaven. Tenia terror a un cotxe de color groc que passava pels carrers i

>> Amb el seu marit, Eduard Cuèllar, l'any 1998. (Foto: ARXIU ELVIRA VINAIXA)

anava a buscar persones, algunes de les quals no van tornar a casa seva mai més. Homes i dones amb un mocador vermell al coll semblaven el pànic entre petits i grans. Després d'aquests primers moments d'incertesa, vaig continuar les classes en un pis amb

unes monges exclaustades, i més endavant a l'edifici del col·legi dels escolapis, on un matrimoni de mestres de la República, els senyors Lita, feien classe en català a nois i noies, en una llengua i amb una coeducació que no havia experimentat abans. Un cop

>> En una classe de l'Institut Ramon Muntaner de l'any 1983 o 1984. (Foto: ARXIU ELVIRA VINAIXA)

acabat el conflicte bèl·lic, vaig tornar un curs al col·legi del Cor de Maria, però l'any 1940 vaig començar el batxillerat a l'Institut d'Olot. Tothom li deia l'Institut, ja que era al lloc on la República n'havia creat un, però el nou govern el va abolir i hi va crear un centre que oficialment es deia Colegio Municipal de Enseñanza Media Reconocido Superior.

I el pas següent va ser cap a la Universitat de Barcelona?

Sí, però voldria fer abans un comentari del batxillerat que vam rebre, el de set anys i la prova d'estat. Ha estat el millor de tots els plans d'estudis que han implantat amb posterioritat; s'hi donava una formació molt àmplia, tant en matèries de ciències —fèiem matemàtiques, física i química—, com de lletres —estudiàvem llatí i literatura. Teníem classes de francès i d'anglès, i en alguns centres també oferien classes d'alemany i d'italià. Sortíem amb uns coneixements amplis i preparats per fer qualsevol carrera. L'experiència com a docent em fa confirmar que aquesta preparació no l'han tingut les generacions posteriors. Vaig començar l'any 1947 la carrera de ciències químiques i a partir del segon curs vaig fer la de farmàcia. Però en aquella època no existien les convalidacions, i encara que hi havia assignatures molts semblants en les

dues carreres, t'havies d'examinar de totes, amb uns continguts elevats, la qual cosa volia dir molt d'esforç i estudi. Recordo uns catedràtics universitaris que trobava molt preparats i exigents, pels quals teníem un gran respecte, que sempre mantenien distància amb els alumnes. Podria parlar d'uns quants, però esmentaré per la seva professionalitat els doctors Ibarz, Buscarons, Pascual i Vericad. Hi havia en aquella època molts joves que eren ajudants dels catedràtics, encarregats d'una assignatura, i que pretenien que fos un pas previ per assolir una plaça a la universitat. També recordo la manca de llibres, que, a part d'alguna publicació en altres llengües, no sempre eren fàcils d'aconseguir. La Universitat de Barcelona era l'única que hi havia a Catalunya, i això volia dir que la gent d'Olot i de tantes altres poblacions catalanes havien d'anar a viure a Barcelona, cosa que representava un problema econòmic molt important per a moltes famílies, i que impedia que bons estudiants no hi poguessin accedir. Jo hi vaig poder anar gràcies al fet que uns oncles que vivien al barri de Sant Andreu em van acollir.

Éreu molts d'alumnes a la carrera? En recordeu cap fet especialment significatiu?

A químiques érem uns dos-cents alumnes i un deu per cent devíem ser

noies. A farmàcia, més o menys érem els mateixos alumnes, però potser la proporció de noies era superior. Recordo els diversos actes culturals que feien al Paranimf de la Central, i conferències de científics de primera línia, com la del doctor Alexander Fleming, que la va dictar el 4 de juny de 1948 davant d'una gran expectació, un públic nombrós i l'admiració per la seva contribució a la ciència. Però aquest mateix Paranimf, on anàvem embadalides de coneixement, també era un lloc de sofriment, ja que hi fèiem els exàmens finals, que en algunes assignatures eren, en part, orals. Solucionar problemes a la pissarra era difícil, i més tenint present que eren uns exercicis que havíem de fer davant de tothom. Recordaré sempre que un d'aquests exàmens orals el vaig acabar a les dues de la matinada, perquè pel meu cognom començat en ve baixa vaig ser la darrera a examinar-me. Però també hi havia estones molt agradables amb els companys de curs o d'altres cursos i d'altres facultats. Manteníem converses als claustres de la Universitat Central, o fèiem passejades per Barcelona. El viatge de fi de carrera de químiques a Alemanya, que vam fer l'any 1952, va ser memorable per a tots nosaltres. Vam visitar diverses fàbriques químiques i en vam veure de prop el nivell de professionalització, que ja llavors era superior al

de les indústries del nostre país. La visita a Karlsruhe ens va deixar astorats; els enginyers treballaven al costat dels operaris en el dia a dia (molt diferent de com actuaven aquí), i era i continua sent una de les institucions acadèmiques i de recerca més grans i més prestigioses d'Alemanya, reconeguda mundialment per l'alt nivell dels treballs de recerca que s'hi duen a terme. Vam quedar tots molt parats de l'estat desolador de la ciutat de Colònia, convertida en munts de runa a conseqüència de la darrera guerra mundial. Voldria fer un comentari que ara resulta sorprenent: a tots els cursos de les carreres, a més de les assignatures pròpies, també havíem de cursar religió, formació política i educació física, unes matèries que no tenien res a veure amb la carrera i que ara sembla impossible que en formessin part. La carrera de farmàcia la vaig acabar més tard, l'any 1954.

Vau viure la vaga de tramvies de l'any 1951, que es pot considerar la primera manifestació massiva contra el franquisme, ja que estaven prohibides des del final de la Guerra Civil.

Ben cert, i va ser molt seguida per la població. El rector de la Universitat va im-

pedir l'accés a les facultats a la policia, un fet que ens va sorprendre per inèdit.

Vau començar a treballar a l'Institut d'Olot, on havíeu fet el batxillerat. Quins van ser els passos següents?

Això va ser l'any 1954, i hi havia d'impartir moltes assignatures de ciències. Tres anys després em vaig casar amb el professor de filosofia del mateix claustre, Eduard Cuéllar i Bassols. El meu marit, com tants altres professors, es va preparar oposicions i l'any 1959 va obtenir la càtedra de filosofia de l'Institut de Tortosa, i cap allà ens vam desplaçar. Jo també vaig poder entrar a l'Institut de professora interina de física i química. Tres anys després vaig fer oposicions i vaig guanyar la plaça d'adjunt de càtedra de física i química de l'Institut de Figueres. En aquells anys només hi acostumava a haver un institut a cada població. Vam tenir la sort que al meu marit li van donar el trasllat al mateix centre i així ens vam poder apropar a Olot, on tots dos teníem la família.

On van néixer els vostres fills?

Vam tenir quatre fills: l'Eduard va néixer l'any 1958 a Olot; en Josep, també a Olot l'any següent; la Maria Núria,

el 1962 a Olot i la Glòria, l'any 1965 a Figueres. Teníem tota la família a Olot, i sempre hi vam tenir una relació molt estreta, ens hi desplaçàvem sovint. Tots els nostres fills han fet estudis universitaris: dret, geografia i història, medicina (la Maria Núria, que és germana dominica de l'Anunciata) i filologia anglesa, respectivament. Només la Glòria, i durant un breu espai de temps, va estar a l'ensenyament. Cap d'ells ha seguit, doncs, els passos professionals dels seus pares.

Teníeu preferència per ensenyar física o química?

Al començament, a Figueres feia més classes de química que de física, però amb els anys va passar a la inversa, sobretot perquè em vaig fer càrrec del batxillerat superior i el COU, un pla d'estudis que fa anys ja va desaparèixer. A l'Institut Ramon Muntaner, que crec que és el més antic del país, mai no vaig haver de completar horari amb altres assignatures. Quan vaig entrar al centre, em va sorprendre l'edat avançada de molts professors; era un claustre de persones grans, majoritàriament. El centre tenia un bon laboratori de pràctiques, però en situació de deixadesa, perquè no se'n feia ús. En arribar al

>> Acte d'homenatge per la jubilació, el 27 de juny de 1992. Parla amb el micròfon al costat d'una altra homenatjada, Neus Andrés.

(Foto: ARXIU ELVIRA VINAIXA)

centre, amb un altre company de seminari vam decidir posar-lo en marxa per utilitzar-lo regularment, i que els alumnes hi fessin pràctiques. Vàrem

tenir molta feina de netejar-lo i d'equipar-lo amb instruments i estris, una part dels quals ens va enviar el Ministeri d'Educació. Va ser una gran pensa-

da que va donar bons resultats acadèmics. La física i la química, en general, no agradaven gaire als alumnes, a causa de la naturalesa feixuga de les matèries. En tot cas, recordo millor la física, potser perquè alguns dels alumnes que vaig tenir varen continuar després estudiant la carrera universitària i dedicant-se professionalment a feines que requerien aquesta titulació. En aquest sentit, m'he sentit recompensada, ja que la feina que havia fet era reconeguda amb uns resultats acadèmics posteriors satisfactoris, tot i que s'ha de dir que també vaig tenir alumnes molt esvalotats.

Mai vau fer de farmacèutica?

Sí, vaig exercir a la Jonquera entre els anys 1973 i 1980, període en el qual simultaniejava l'ensenyament amb la farmàcia. Però em sento sobretot ensenyant. Ha estat la meua professió, a la qual he dedicat esforços i dedicació, com tants altres professors. He tingut companys d'una gran qualitat humana i intel·lectual, i això els alumnes ho interioritzen bé. És molt agradable trobar-los i que et mostrin amistat i agraïment al cap dels anys.

Vau acabar exercint a la mateixa població on vau començar la docència.

Efectivament. L'any 1979 vaig treure la càtedra de física i química de l'Institut Ramon Muntaner. Més tard, el 1987, i després de vint-i-tres anys de professora a Figueres, vaig demanar el trasllat a l'Institut Montsacopa d'Olot, on vaig exercir cinc cursos, fins que em vaig jubilar als seixanta-tres anys d'edat i trenta-vuit de docència.

Se sent molt satisfeta de la vida que ha tingut, de la professió que va escollir i de la seva família. És una persona molt amable i molt senzilla, amb una placidesa que denota una gran pau interior. La seva calma i la seva tranquil·litat resulten encomanadisses. És un plaer parlar amb persones així.

>> Vinaixa en l'actualitat. (Foto: PEP SAU)

